

Jans historie (12 år gammel)

Sammendrag

Kasuset om Jan er et godt eksempel på (1) tilbaketrekning og unngåelsesatferd hos et barn i prepubertet som har opplevd traumer i tidlig barndom og et traumatisk dødsfall; (2) En triggerreaksjon på traumeminne som kan feiltolkes som sinne og ulydighet; og (3) Traumatisk sorg.

Jan er 12 år gammel, og har vært i fosterfamilien i seks måneder. Fra tidlig barndom levde han med sin mormor og morfar, men ble omsorgsplassert etter at morfar døde, og mormor fikk dårlig helse.

Han er tilbaketrukket, og snakker nesten ikke med sine fosterforeldre eller andre voksne. Når han blir spurt hva han ønsker eller vil ha, svarer han «samme det», og trekker på skuldrene.

Han har gjort det dårlig på skolen, og holder seg sammen med en gruppe barn/ungdom som kler seg i svart, og som lytter til musikk som handler om at alt er håpløst.

Da Jan flyttet inn i fosterhjemmet spurte fosterforeldrene om han ønsket å henge opp bilder av sine besteforeldre. Han viste en emosjonell reaksjon som var sjelden for ham, og utbrøt: «nei, jeg vil ikke. La meg være i fred!». Deretter trakk han seg tilbake til rommet sitt og ble der i flere timer.

Bakgrunn

Jan ble fjernet fra sine biologiske foreldreda han var 2 år gammel, på grunn av forsømmelse og omsorgssvikt. Foreldrene hans var rusmisbrukere, og forlot ham ofte alene. De gav ham også sovemidler i sprøyteform for å holde ham i ro når de hadde fest. Jan har fremdeles arr etter sprøytstikk.

Fra han var 2 år og til han ble 12 bodde han hos sin mormor og morfar, som han hadde et nært forhold til. Da han kom til besteforeldrene var han til å begynne med passiv og apatisk, og så ut til å ha gitt opp. Han holdt frem armene når han skulle legge seg, som om han forventet å få et sprøytstikk. Han gav også sprøyte til kosedyrene sine. Men etter hvert begynte han å spille ball og gå på fisketur med morfar, og kom tilbake til livet.

For ca ett år siden fikk Jan sin morfar et kraftigt hjerteinfarkt, og døde mens han satt ved middagsbordet. Ambulansepersonell kom og prøvde gjenoppliving mens Jan og mormor var hjelpeløse vitner.

Jan sin mormor kom ikke over sorgen. Hun sluttet å spise, ble forvirret, og fikk dårligere helse. På denne tiden begynte Jan sin mor å komme på besøk, og sa at hun ønsket å ta vare på Jan, men det viste seg at hun ikke var til å stole på. Da mormor måtte flytte til en omsorgsbolig, bestemte retten at mor ikke var skikket til å ta vare på ham, og Jan ble fosterhjems plassert.

Jan nekter å komme til middagsbordet

I løpet av de siste seks månedene har Jan avvist alle fosterforeldrenes forsøk på å snakke om morfar, og har også gitt opp idrett og andre aktiviteter han pleide å gjøre sammen med ham. Jan holder seg mest på rommet sitt. Når fosterforeldrene forsøker å få ham med ut, svarer han med et skuldertrekk og et «whatever».

Fosterfamilien til Jan har lang tradisjon med stort middagsmåltid søndag kveld. En søndag hadde fostermor laget lammelår til middag. Da Jan kom til bordet og fikk se lammelåret ble han blek. Så sa han til fosterforeldrene: «Jeg er ikke sulten», og forlot bordet.

Fosterfar fulgte etter ham til rommet. «Du vet at vi har en regel om å spise middag sammen hver søndag», sa fosterfar.

«Jeg er ikke sulten», svarte Jan.

«Dette er en regel», sa fosterfar

Jan kastet skolebøkene på gulvet. «Du kan ikke tvinge meg», skrek han.

Fosterfar prøvde å legge armen rundt skulderen til Jan, men Jan ristet ham bort, og sa: «Ikke rør meg!»

Fosterfar bestemte seg for å ikke presse Jan, og gikk alene tilbake til middagsbordet.

Fosterforeldrenes måte å møte situasjonen

Etter middag gikk fosterfar tilbake til Jan sitt rom. «Jeg har behov for å forstå hva som skjer med deg, og jeg vil gjerne hjelpe deg. Hvorfor ble du så sint?»

«Jeg vet ikke», mumlet Jan.

«La oss gå gjennom det som hendte», sa fosterfar.

«Jeg kom til middagsbordet, og ble kvalm», sa Jan.

«Hva var det med bordet?», spurte fosterfar.

«Jeg vet ikke!» smalt Jan.

«La oss tenke gjennom dette på en rolig måte», sa fosterfar. «Hva var annerledes nå i kveld?» Etter en stund husket Jan at mormor hadde laget lammelår den kvelden morfar fikk hjerteinfarkt og døde ved middagsbordet.

«Måten du reagerte på var forståelig. Lammelåret minnet deg om det som hendte med din morfar», sa fosterfar. «Det var grusomt at du måtte være vitne til at din morfar døde på den måten. Jeg mistet min egen far da jeg var tenåring, og det var ordentlig vondt».

«Morfar hadde ikke trengt å dø den kvelden», sa Jan. «Det var min feil. Den ettermiddagen hadde vi en krangel. Jeg ville at vi skulle gå i ballbingen, men han sa at han var for sliten. Jeg stod på og kranglet med ham. Det er min feil at han døde».

«Det er ikke din feil», sa fosterfar. «Din morfar var en gammel mann, og hadde dårlig hjerte. Det kunne skjedd hvilken dag som helst. Din morfar var veldig glad i deg».

Jan nekter å gjøre lekser

For ikke lenge siden dro Jan for å besøke mormor på omsorgssenteret. Resten av den helgen tilbrakte han alene på rommet sitt.

Søndag kveld var fosterforeldrene bekymret. De ønsket å sette tydelige grenser og være klare og konsekvente på reglene i huset, men de antok at han var lei seg over noe som hadde med mormoren å gjøre. Sammen gikk de opp på rommet til Jan, og sa at han måtte komme ned til søndagsmiddagen hvis han ikke ville miste noen av sine privilegier. Jan sa: «Jeg bryr meg ikke. Gjør hva dere vil.»

«Hva med prøven i samfunnsfag i morgen?» sa fostermor. «Bør du ikke lese til prøven?»

Jan mumlet: «Hva er vitsen? Jeg ender opp som en narkoman som mine foreldre uansett»

«Skjedde det noe når du besøkte mormor i dag som fikk deg til å føle det på denne måten?»

Etter en stund fortalte Jan at da han besøkte mormor dukket mor opp og ville ha penger av mormor. Mormor ble mer og mer agitert og forvirret, og en sykepleier hadde kommet og bedt Jan og mor om å gå.

Jan sin fostermor lyttet i stillhet mens Jan fortalte om dette, og forsøkte så å sette ord på følelsene til Jan. Hun støttet ham på hvor opprørende dette besøket måtte ha vært, og at det må ha brakt frem sterke følelser. Etter en stund sa Jan at han skammet seg over sine foreldre, og han gjentok sin redsel for å ende opp som dem.

Fostermor forsikret Jan om at hadde styrken i seg til å gjøre egne valg, selv om foreldrene hans hadde problemer og hadde gjort uheldige valg i egne liv. Hun minnet ham på hvor høyt mormor og morfar hadde elsket ham, og hvor mye glede han hadde gitt dem. Så påpekte hun at de selvstendige valgene han kunne ta, kunne begynne med å bestemme seg for å lese til prøven i morgen. Hun tilbød seg å komme tilbake om en time for å hjelpe ham å lese til prøven.

Møte med mormor

Fosterforeldrene til Jan spurte saksbehandleren i barnevernet om de kunne kjøre Jan når han skulle besøke mormor, slik at de - hvis Jan gav dem lov - kunne møte mormor. Saksbehandleren og Jan var enige. Fosterforeldrene foreslo også for saksbehandleren at Jan burde begynne i terapi. De var bekymret over at han fortsatt hadde vansker med å snakke om morfar, og for hans vedvarende problemer med motivasjon og depresjon. Jan begynte i terapi hos en terapeut som hadde erfaring med traumatisk sorg.

De første gangene fosterforeldrene kjørte Jan til mormor, slapp de ham av og hentet ham etterpå. Men en gang, noen uker senere, snudde Jan seg mot dem og sa «Øh, har dere lyst til å bli med opp?»

Fosterforeldrene hilste på mormor. De fortalte henne at de gjorde sitt beste for å ta vare på Jan, og takket henne for at hun hadde oppdratt ham så bra. De sa at de syntes han var en flott gutt, og at han var svært glad i sin mormor.

Knytte relasjoner

Etter dette var fosterforeldrene regelmessig med når Jan besøkte sin mormor. Fosterforeldrene begynte å utvikle en relasjon til mormor mens hun fortalte historier om Jan sin barndom, og de delte erfaringer og opplevelser fra livet i deres familie med henne.

Etter en del uker med terapi ble Jan i stand til å snakke om sin morfar, og sette ord på hvor mye han savnet ham. Han viste bilder av morfar til fosterforeldrene, og bad mormor fortelle om hvordan morfar hadde vært som ung. Gjennom disse samtalene begynte Jan å forstå at han og morfar hadde mange av de samme egenskaper og interesser..